

Szilágyi Júlia

Az én Európám

Melyik Európa? És mióta és mennyi az enyém belőle? Mintegy húsz évszázada lakják őseim időszámításuk ama 5750 esztendejéből, melyet a szellemi Európa saját hagyományaként tisztel az Ótestamentum érdemén. Paradox-e, hogy azt az oly gyakran megsértett tízparancsolatot, mely nem ezen a földrészen született, európaiságunk erkölcsi kötőanyagaként fogadjuk el, mint vallások, kultúrák, etnikumok közös kincsét?

Mekkora Európát vallhatok a magaménak? Szárnyaszegett vándorkedvemnek komor sorompók szabtak szűk határt. Térképemen a Finn-öböltől a Dalmát-tengerig követhetem a nem csak gondolatban megtett utakat. K kilométerekben sem kevés, élményben mérhetetlen – és mégsem elég. Az enyém Auschwitz, ahova igazi európaiak szolidaritása révén nem hurcoltattam el gázkamrára ítélt gyermekként; de rokonok és játszópajtások kínhalála jogosít fel, hogy lelki birodalmam rettenet-bugyraként ne tudjam, ne akarjam kitépni személyes útikönyvemből; és Weimar is az enyém, bár ott sem jártam, de maga Goethe hagyományozta rám is, a legegységesebb Európa-modell, Faust nagylelkű gesztusával. És nem fehér volt, hanem meghitt városom, Párizs, ahova – minden szeptemberben eszembe jut – „tegnap beszökött az Ősz”, s ha nem koptattam is köveit, tudom, hogy „A Rue Cujas sarkán egy kis sé lejta járda”.*

Olvasás és írás, végtelen sorok békés seregei hódították meg nekem ezt a kiismerhetetlensé-

gében is ismert földrészt. Már az ókori görögök felajánlották Prométheusz tüzét, Ariadné fonalát, Odüsszeusz fortélyát – örök hálára köteleztek velem; örökségem a mejeutika, hogy kérdezzek fáradhatatlanul, és Szokratész bürök-pohara, hogy ne feledjem, az értelmiségi rangját nem kitüntetéseinek számával, hanem szellemi bátorságával mérik.

Gettólakók ivadékaként hogyan, milyen joggon lehetek büszke a középkori katedrálisokra? Hadd válaszoljak a filozófus, teológus és orvos Maimonidésszel, aki a XII. században így fohászkozott: „Istenem, telítsd lelkemet a művészet és minden élőlény szeretetével... Tégy mindenben mértékletessé, csak a tudomány szeretetében legyek telhetetlen!”

Nem kaptam meghívólevelet, se útiköltséget Shakespeare-től, Swiftől, Boswelltől, Virginia Woolftól, Beckett-től – nincs, nem is volt, hát ha lesz angol vízumom. (A doveri átkelés személyes élményem mégis: Cs. Szabó László volt a szellemi idegenvezetőm, ugyanő, akinek honvágya a közép-kelet-európai földönfutó keserűségével hangolta át a *Római muzsika* édes zengzeteit.)

A mi európai közösségünk inkább kulturális, mint földrajzi vagy politikai természetű. Talán elég a dialógushoz, talán kevés. Nem biztos, hogy értenék a felsoroltak, kik és milyenek vagyunk. Ám hinnem kell, hogy értjük-értem őket, különben hogyan tudtam, mertem volna írni róluk. Európa-képem csonka lenne nélkülük – az ő Európa-képük hiányos nélkülünk. Szükségletemmé váltak, s mindig készségesen a rendelkezésemre állnak, valahányszor közös barátaink, a könyvek útján meghívom őket,

* Utánajártam azóta személyesen is: kijavították az aszfaltot a rue Cujas-n. Sz. J.

hogy mint József Attila Thomas Mann-nak, elmondjam az emberhez méltó vagy olykor éppen méltatlan gondokat.

Hiszen furcsa ez az én Európám. S mert ilyen furcsa, nem hiszem, hogy csak ahhoz van közöm az Európa-szimbólumból, az Európa-valóságból, amire büszke lehetek. A húszas években egy francia antropológus archaikus közösségek életét vizsgálva valahol a Csendes-óceán térségében, hosszú időt töltött egy – tisztesség ne essék szólni – kannibál törzs körében. Megtanulta nyelvüket, megismerte szokásait, megnyerte bizalmukat. Megtudta, hogy valahányszor gyűjtögető-vadászó életformájuk nem biztosítja a létfenntartáshoz szükséges táplálékot, a szomszéd törzsekkel való hadakozás során dől el, melyik lesz jóllakott győztes, melyik legyőzött élelem. A „tapasztalatcsere” során tudósunk mesélt a törzsfőnöknek arról a saját földrészén lezajlott háborúról, melynek kimenetele életek millióiba került. „Ti győztetek?” – kérdezte felcsillanó szemmel a törzsfőnök. „Igen” – vallotta be nem túl önérzetesen az antropológus. „És hogy tudtatok annyi em-

bert megenni?” – hangzott fel a hitetlenkedő kérdés. „Nem ettük meg őket! Mi nem azért háborúzunk...” „De hát akkor miért kellett annyi harcost, asszonyt és gyermeket elpusztítani?” – döbbsent meg a törzsfőnök. Az európai tudós ekkor jött rá, hogy az emberevők kezdetleges idiómájával nem lehet kifejezni azokat a bonyolult érték- és érdekszemponthoz, ideológiai és területi igényeket, etnokulturális különbségeket, melyeket a gazdag, pontos, árnyalt európai nyelvek tökéletes fogalmi apparátussal uralnak, mindenre – a háborúra, népi-irtásra is – magyarázatot kínálva.

S ha rákérdezek újra meg újra, reménykedve és kételkedően-szorongva hazámra és Házamra, jogomra és kötelességemre, ország/ok/ra és Európára, arra, amit örökölttem, s arra, amit tovább kell adnom, nem először idézem azt a Szabó Lőrincet, számomra az igazit, aki így vall:

*Tanítóm minden, ami él,
apám a múlt egész világa
s addig terjed hazám határa,
ameddig az agyam él.*

Földrajz

Istenemet még az elődök vesztették el, mire örökölttem volna, már nem volt meg. Hogy hol történt pontosan – nem lehet kideríteni. Lehet, hogy ellopták tőlük. Ez esetben olyan bűnüggyel van dolgunk, amelynek nincs színhelye. Ha valaha kerestem volna, talán megtalálom, ahol a fogas kérdések elhagyják a fogukat, ahol az erőseket az erejük hagyja el, a gyengéket a gyengeségük. Engem nem hagyott el semmi. Minden velem lenne tehát, vagy semmi sincs velem? Nem tudom. De mit tudhatott a nagyapám, aki még átmentette az istenét a határokon? Talán csak annyit, hogy időnként menekülni kell,

éjbe borult határokon, ararátok és kárpátok ki-
fullasztó ösvényein, örök babiloni vizekbe gá-
zolván. Első földrajzi leckémen, attól tartok már
nem volt velem: Felek hegy- és vízrajzát tanul-
mányoztam a helyszínen egy tavaszi éjszakán,
de közben, mint utóbb kiderült, nagyapám épp
ekkorajt szakított velem véglegesen, mielőtt utol-
só kenet gyanánt magához vette a Cyklon B-t.
85 éves volt ekkor: (én mindössze hét) s a tör-
ténelem úgy intézte, hogy ott haljon meg, ahol
született, mert törvény a visszatérés. Én is új or-
szágot ismertem meg közben. A földrajz tehát
családi szenvedély nálunk.

Ezt vallom be a legnehezebben. Tudom, nagyon sokan gyanakszanak a geográfia magamfajta megszállottjaira. Minap is megjegyeztem iparegyletem egyik idősebb tagja, hogy nagyon különös dolog, ha valakinek szerte a világon vannak rokonai. „Mit gondoljunk az ilyen emberről?” Időnként magam sem tudom, mit gondoljak magamról. Már ebből is kitetszik, hogy nincs istenem. Istenes ember mindig tudja, mit gondoljon magáról. Meg másokról. A földrajzot könyvből tanulja, ha meg utazik, a jegye mindig oda szól, ahová illik, a saját helyén ül, igénybe veszi az étkezőkocsit, és rámosolyog a stewardessre. Felmenő és oldalági rokonai

nem tartoznak a gyanús milliók közé, akik batyukkal és gyerekekkel időnként kitántorognak valahonnan valahova, mert érdekli őket a földrajz.

Meg-megállok a térkép előtt, és elcsodálkozom, hogy nincs rajta feltüntetve semmi, de semmi abból, amiért nem tudom elfelejtteni a *Musza Dag negyven napját*.

Vajon mért kezdődnek úgy a mesék, hogy „Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás tengeren túl, de még azon is túl, ahol a kurtafarkú malac túr, de még azon is túl, élt egyszer egy ember...”

Szeretnék vele találkozni.

Térey János

A védőnő és védence

I

*Varsó esője, Varsó védőnője a bántalmak óráiban.
A száraz fedelet – tövében nyaralva éltek –
Nem lelik sehol. Lármás lombok, a birtokuk:
Korhadni látnak mindent a dühös esőben.*

*Nekirugaszkodás; a menekülés útja nyitva.
A három lehetséges Varsó közül kettő
Már biztosan nem létezik – a zöld
Város, ahová indultak, elázott.*

*A sárga sincs, helytartói orvul eltörölték.
Függélyes házaikat és rézsútos tetőit.
A rivalgó terek most másként rivalgó
Terek. Kopók érkeztek minden égtáj felől.*

II

*A vörös Varsót kapták ajándékba mára. Bár
Tudná a védőnő, védence kicsoda. Talán
Órült, talán tisztességes zendülő, csak
Akarnok fegyveres a rossznyelvek szerint.*

*Az óra átkos, szemük káprázatos.
Adakoznak a vámnál, kerülük a vizsályt.
Az őslakókat csupán tegezniük érdemes,
Hálózatuk gyöngyül, mállik és lazul.*

*Étvágyukhoz, ünnepükhöz, újévükhöz ennek a párnak
Nincs köze, ezért szebb álmokat kívánnak nekik.
Házialdások és ráolvasások
Amazonon nem segítenek.*

*„Szerződéseim ideköt. Szemérmem sem érdem.
Fiam, sosem éreztem jól magam a kába napsütésben,
Olyankor voltam engedetlen és pubány.
Szomj esőben egy másik esőzés után.”*

III

*Nekirugaszkodás. A menekülés útja is elázott.
A védőnő s védence emeletmagasságban állnak.
A felvonóhidak mögött Varsó vöröslük.
Nem fölötte, nem benne: a helyén futottak.*